

„Fascinujúca, poučná, vzrušujúca.“ – *The Wall Street Journal*

JAMES NESTOR

HÍLBKA

FREEDIVING, REVOLUČNÁ
VEDA A ČO NÁM O NÁS
PREZRÁDZA OCEÁN

AUTOR BESTSELLERA **DYCH**

TATRAN

HÍBKÁ

Z anglického originálu James Nestor: DEEP: Freediving,
Renegade Science, and What the Ocean Tells Us About Ourselves,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Mariner Books, Houghton Mifflin Harcourt
Publishing Company, New York 2015,

preložila Miroslava Belešová.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2024 ako 5483. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Katarína Vilhanová

Jazykové redaktorky Beáta Beláková, Zuzana Šulajová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2014 by James Nestor

Translation © Miroslava Belešová 2024

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2024

ISBN 978-80-222-1610-4

JAMES NESTOR

HÍBKKA

TATRAN

Obsah

0		9
-20		21
-90		37
-200		65
-240		92
-300		111
-760		137
-3 050		172
-10 930		215
Stúpanie		239
Doslov		247
Pod'akovanie		253
Poznámky		259
Bibliografia		271
Register		279

0

POZVALI MA SEM, aby som urobil reportáž z pomerne neznámeho športového podujatia: majstrovstiev sveta vo freedivingu. Sedím za úzkym stolíkom v prímorskej hotelovej izbe s výhľadom na promenádu v gréckom letovisku Kalamata. Vek hotela sa odráža na pavučinovitých prasklinách pozdĺž stien, ošúchanom koberci a odtlačkoch zarámovaných obrazov, ktoré kedysi viseli v temných chodbách.

Poslal ma sem časopis *Outside*, pretože majstrovstvá sveta jednotlivcov v hĺbkovom potápaní roku 2011 sú pre súťažný freediving míľnikom – ide o najväčšie stretnutie športovcov v histórii tohto málo známeho športu. Keďže od detstva žijem pri oceáne, stále v ňom trávim veľa voľného času a často o ňom píšem, editor usúdil, že by som sa na túto úlohu dobre hodil. Nevedel však, že o freedivingu mám len povrchné znalosti. Neskúšal som ho, nepoznám nikoho, kto áno, a jakživ som ho nevidel.

Prvý deň v Kalamate trávim štúdiom pravidiel súťaže a čítaním o stúpajúcich hviezdach tohto športu. Nezaujme ma to. Googlim fotografie ambiciózných potápačov v kostýmoch mor-

ských panien s voľne visiacimi blikajúcimi nápismi, ktorí obrátení dole hlavou v bazéne zo dna vypúšťajú do vody zložité prstence. Zdá sa mi to ako výstredný koníček (podobne ako bedminton alebo charleston), ktorému sa človek začne venovať, aby o ňom mohol rozprávať na večierkoch a odkazovať naň vo svojom emailovom podpise.

No rozhodne sa tu nenudím. Na druhý deň už o pol šiestej ráno pobehujem po kalamatskom prístave a usilujem sa prehovoriť otrhaného vysťahovalca z Quebecu, aby ma vzal na svoju osemmetrovú plachteticu. Je to jediný čln pre divákov s prístupom na pretekky, ktoré sa konajú v hlbokých šírých vodách zhruba šesťnásť kilometrov odtiaľto. Som jediný novinár na palube. O ôsmej sme už priviazaní k flotile motorových člnov, plošín a výbavy, ktorá slúži ako odrazisko pre súťažiacich. Prichádzajú potápači z prvej skupiny a zaujímajú pozície okolo troch žltých lán visiacich z neďalekej plošiny. Komisár odpočítava od desať. Súťaž sa začína.

Z toho, čo nasleduje, zostanem zmätený a vydesený.

Sledujem Novozélandana menom William Trubridge, tenkého ako špáradlo, ako prehltnie nádych, prevráti sa a bosými nohami sa poháňa do krištáľovej vody pod sebou. Trubridge sa širokými zábermi prediera cez prvé tri metre. Potom sa v hĺbke zhruba šesť metrov uvoľní, paže si uloží pozdĺž tela ako parašutista a klesá čoraz hlbšie, až kým nezmizne. Komisár, ktorý hľadá na obrazovku sonaru na hladine, sleduje jeho zostup a postupne odškrtať vzdialenosti: „Tridsať metrov... štyridsať metrov... päťdesiat metrov.“

Trubridge dosiahne koniec lana v hĺbke zhruba deväťdesiat metrov, obráti sa a pláva späť k hladine. O tri mučivé minúty sa jeho drobná postavička znovu zhmotní v hľbokej vode ako svetlomet prerezávajúci hmlu. Vykukne nad hladinu, vydýchne, nadýchne sa, dá komisárovi znamenie, že je OK, a uhne ďalšiemu pretekárovi. Trubridge sa práve ponoril do hĺbky tridsiatich poschodí a vyplával naspäť. Všetko na jediný nádych, bez potá-

pačského výstroja, vzduchovej hadice, ochrannej vesty či plutiev, ktorými by si pomohol.

V hĺbke deväťdesiat metrov je tlak viac ako devätnásobne väčší než na hladine a jeho sila by ľahko rozdrvila plechovku od kokakoly. V hĺbke deväť metrov sa pľúca zmršťia na polovicu bežnej veľkosti, v deväťdesiatich metroch sa scvrknú na dve bejzbalové loptičky. A predsa sa Trubridge a väčšina ostatných freediverov, ktorých sledujem prvý deň, vynára bez ujmy na zdraví. Ich ponory nepôsobia silene, ale prirodzene, akoby tam dole vlastne patrili. Akoby sme tam patrili my všetci.

Som taký ohromený tým, čo vidím, že sa o to musím okamžite s niekým podeliť. Volám svojej matke v Južnej Kalifornii. „To nie je možné,“ neverí mi. Po našom rozhovore volá priateľom, ktorí sú už štyridsať rokov zaniatenými potápačmi, a potom mi telefonuje späť. „Na morskom dne je kyslíková nádrž alebo niečo také,“ tvrdí. „Odporúčam ti, aby si sa dobre zamyslel, kým niečo z toho zverejníš.“

Na konci lana však nebola žiadna kyslíková nádrž. Keby bola a Trubridge s ostatnými potápačmi by sa pred vynorením naozaj nadýchli, explodovali by im pľúca, pretože vzduch z nádrže by sa v menšej hĺbke rozťahol a krv by sa im naplnila dusíkom prv, ako by doplávali na hladinu. Zomreli by. Ľudské telo sa dokáže so záťažou, ktorú predstavuje rýchle vynorenie z hĺbky deväťdesiat metrov, vyrovať len v prirodzenom stave.

Niektorí ľudia to zvládajú lepšie než iní.

Nasledujúce štyri dni sledujem ďalších súťažiacich, ktorí sa usilujú zhruba o deväťdesiatmetrové ponory. Mnohí na to nemajú a vrátia sa. Vynoria sa a po tvári im steká krv z nosa, sú v bezvedomí alebo majú zástavu srdca. Preteky však pokračujú. Tento šport je napriek všetkému legálny.

Väčšine zúčastnených stojí za to pokúsiť sa ponoriť hlbšie, než kto kedy považoval za možné, a riskovať paralýzu alebo smrť. Neplatí to však pre každého.

Spoznávam mnohých pretekárov, ktorí k freedivingu pristupujú rozumnejšie. Nemajú záujem o konfrontáciu so smrteľnosťou. Nejde im o lámanie rekordov ani o porážku súpera. Nádychovo sa potápajú, pretože ide o najpriamejšie a najintímnejšie spojenie s oceánom. Počas tých troch minút pod hladinou (priemerný čas potrebný na ponorenie do hĺbky niekoľkých desiatok metrov) telo len letmo pripomína svoju pozemskú formu a funkciu. Oceán nás mení fyzicky aj psychicky.

Vo svete so siedmimi miliardami ľudí, kde je zmapovaný každý centimeter pevniny, z ktorej je veľká časť zastavaná a priveľká zničená, zostáva more poslednou skrytou, nedotknutou a neprebádanou divočinou, poslednou veľkou bariérou planéty. Tam dole nie sú žiadne mobilné telefóny, e-maily, tweety, twerkovanie, kľúče od auta, ktoré by ste mohli stratiť, žiadne teroristické hrozby, narodeniny, na ktoré sa dá zabudnúť, žiadne sankcie za oneskorené platby kreditnou kartou a žiadne psie hovno, do ktorého stúpate pred pracovným pohovorom. Všetok stres, hluk a rozptýlenia zostávajú na povrchu. Oceán je posledným skutočne pokojným miestom na Zemi.

Títo kontemplatívni potápači opisujú svoje zážitky so skleným pohľadom. Rovnako sa tvária budhistickí mnísi či pacienti na pohotovosti, ktorí zomreli a po niekoľkých minútach ich resuscitovali. Ľudia, ktorí prešli na druhý breh. Potom vám jednoducho povedia: „Je to dostupné pre každého.“

Doslova pre každého bez ohľadu na hmotnosť, výšku, pohlavie alebo rasu. Nie všetci pretekári, ktorí sa stretli v Grécku, sú vyšportovaní nadľudskí plavci ako Ryan Lochte, ako by ste možno očakávali. Je tu niekoľko pozoruhodných exemplárov, ako je Trubridge, ale aj bacuľatí Američania, drobné Rusky, Nemci s hrubými krkmi a útli Venezuelčania.

Freediving je opakom všetkého, čo viem o prežití v oceáne. Hladinu necháte za sebou, odplávate od jediného zdroja vzduchu a hľadáte chlad, bolesť a nebezpečenstvo hlbokých vôd.

Niekedy omdliete. Z času na čas krvácate z nosa a úst. Mnohí sa nevrátia živí. Spolu s BASE jumpingom – zoskokom padákom z budov, antén, mostov a geologických útvarov – je freediving najnebezpečnejším dobrodružným športom na svete. Každý rok sa pri ňom zrania alebo zomrú desiatky, možno stovky potápačov. Akoby po tom túžili.

A aj tak som naň ustavične myslel celé dni po návrate domov do San Francisca.

ZAČNEM SKÚMAŤ FREEDIVING a tvrdenia súťažiacich o obojživelných reflexoch ľudského tela. Zisťujem, že tento fenomén je skutočný a má aj názov, čomu by moja matka nikdy neverila a väčšina ľudí by to spochybňovala. Vedci ho nazývajú potápačským reflexom cicavcov alebo, lyrickejšie, hlavným vypínačom života, a skúmajú ho posledných päťdesiat rokov.

Termín *hlavný vypínač života* vytvoril fyziológ Per Scholander v roku 1963. Označuje rozličné fyziologické reflexy v mozgu, pľúcach, srdci a ďalších orgánoch, ktoré sa spúšťajú vo chvíli, keď vložíme tvár do vody. Čím hlbšie sa ponoríme, tým sú výraznejšie, až napokon podnietia fyzickú premenu, ktorá nám chráni orgány pred implodovaním pod obrovským podvodným tlakom a mení nás na zdatné hlbokomorské živočíchy. Freediveri dokážu tieto prepnutia predvídať a využiť ich na hlbší a dlhší ponor.

Starobylé kultúry poznali *hlavný vypínač* veľmi dobre a celé stáročia ho využívali pri love hubiek, perál, koralov a potraviny desiatky metrov pod hladinou oceána. Európski návštevníci Karibiku, Stredného východu, Indického oceána a južného Pacifiku v sedemnástom storočí uvádzali, že videli miestnych obyvateľov, ktorí sa potápali do hĺbky vyše tridsiatich metrov a na jeden nádyh tam zostali aj pätnásť minút. Ale väčšina spomínaných záznamov je stará stovky rokov a akékoľvek tajné znalosti týchto kultúr o hlbkovom potápaní odniesol čas.

Začínam uvažovať: Ak sme zabudli na takú podstatnú schopnosť, akou je hĺbkové potápanie, o aké ďalšie reflexy a zručnosti sme prišli?

ĎALŠÍ ROK A POL SOM HLADAL odpovede od Portorika cez Japonsko až po Srí Lanku a Honduras. Sledoval som, ako sa ľudia potápajú do hĺbky tridsať metrov a prichytávajú satelitné vysielace o chrbtové plutvy ludožravých žralokov. V ručne vyrobenej ponorke som sa spustil do hĺbky niekoľkých stoviek metrov, aby som komunikoval so žiarivými medúzami. Rozprával som sa s delfínmi. Veľryby sa rozprávali so mnou. Plával som zoči-voči najväčšiemu predátorovi na svete. Stál som mokrý a polonahý v podvodnom bunkri so skupinou výskumníkov omámených dusíkom. Vznášal som sa v nulovej gravitácii. Dostal som moriskú chorobu. Úpal. A poriadne ma bolel chrbát z desiatok tisíc kilometrov v ekonomickej triede. Na čo som prišiel?

Zistil som, že s oceánom sme spätí väčšmi, než by väčšina ľudí predpokladala. Zrodili sme sa z neho. Každý z nás sa najprv vznáša v plodovej vode, ktorá má takmer rovnaké zloženie ako voda v oceáne. Sprvu sa ponášame na ryby. Mesačnému embryu rastú najskôr plutvy, nie nohy – stačí jeden chybný gén a namiesto rúk sa vyvinú plutvy. V piatom týždni vývoja má srdce plodu dve komory podobne ako srdce rýb.

Ľudská krv sa svojím zložením prekvapivo ponáša na morskú vodu. Dojča po vložení do vody inštinktívne pláva prsia a dokáže bez problémov zadržať dych zhruba na štyridsať sekúnd – dlhšie než väčšina dospelých. Túto schopnosť strácame, až keď sa naučíme chodiť.

S pribúdajúcim vekom sa u nás vyvíjajú obojživelné reflexy, vďaka ktorým sa dokážeme ponárať do neuveriteľných hĺbok. Tlak v týchto hĺbkach by nás na pevnine zranil alebo zabil. No v oceáne nie. Je to odlišný svet s inými pravidlami. Miesto, ktorého pochopenie si často vyžaduje rozdielne nastavenie mysle.

A čím hlbšie doň prenikáme, tým je to zvláštnejšie.

V hĺbke prvých niekoľkých desiatok metrov je spojenie človeka s oceánom fyzické – cítite ho vo svojej slanej krvi, vidíte v zárezoch osemťždňového plodu ponášajúcich sa na žiabre a vytušíte z oboživelných reflexov, ktoré nás spájajú s morskými cicavcami.

Zhruba za hranicou dvesto metrov, po ktorú sa ľudské telo dokáže voľne potápať a prežiť, sa spojenie s oceánom mení na zmyslové. Príkladom sú zvieratá potápajúce sa do veľkých hĺbok.

Tvory ako žraloky, delfíny a veľryby prežívajú v tomto temnom a chladnom prostredí s vysokým tlakom vďaka zmyslom navyše, pomocou ktorých sa orientujú, komunikujú a vidia. Tieto mimozmyslové schopnosti máme aj my, napríklad *hlavný vypínač*, a ide o pozostatky našej spoločnej minulosti v oceáne. Tieto zmysly a reflexy sú latentné a ľudia ich väčšinou nepoužívajú, no nezmysli. Zdá sa, že ožívajú vtedy, keď ich zúfalo potrebujeme.

Čoraz viac ma priťahovalo práve toto spojenie medzi oceánom a nami aj medzi nami a morskými tvormi, s ktorými sa delíme o veľkú časť DNA.

NA MORSKEJ HLADINE SME sami sebou. Krv nám prúdi zo srdca do orgánov a končatín. Pľúca nasávajú vzduch a vylučujú oxid uhličitý. Synapsie v mozgu vystreľujú s frekvenciou približne osem cyklov za sekundu. Srdce pumpuje šesťdesiat- až stokrát za minútu. Vidíme, dotýkame sa, cítime, ochutnávame a ovoniavame. Naše telá sú aklimatizované na život na vodnej hladine alebo nad ňou.

V hĺbke dvadsať metrov je to iné. Srdce nám bije o polovicu pomalšie. Krv začína prúdiť z končatín do dôležitejších oblastí stredu tela. Pľúca sa zmenšia na tretinu zvyčajnej veľkosti. Zmysly znečitlivejú a synapsie sa spomalia. Mozog sa dostáva do silne meditatívneho stavu. Väčšina ľudí sa vie dostať do tejto hĺbky a spomínané zmeny pocítiť na vlastnom tele. Niektorí sa rozhodnú ponoriť hlbšie.

V hĺbke deväťdesiat metrov sme od základu iní. Tlak je tu deväťkrát väčší ako na povrchu. Orgány kolabujú. Frekvencia úderov srdca je štvrtinová oproti normálu, nižšia než v kóme. Zmysly sa vytrácajú. Mozog sa dostáva do snového stavu.

V hĺbke stoosemdesiat metrov je tlak oceánu zhruba osemnásťkrát väčší ako na hladine a pre väčšinu ľudských tiel extrémny. Len zopár freediverov sa pokúsilo o ponor do tejto hĺbky a ešte menej ich prežilo. Kam sa nedostanú ľudia, iné živočíchové živočíchy áno. Žraloky, ktoré sa ponoria do hĺbky vyše dvesto metrov aj oveľa viac, sa spoliehajú na zmysly, ktoré presahujú hranice nášho poznania. Patrí medzi ne magnetorecepcia, naladenie na magnetické impulzy roztaveného zemského jadra. Výskum naznačuje, že túto schopnosť majú aj ľudia a pravdepodobne ju používali tisíce rokov, keď sa chceli zorientovať na mori a v neprebádaných púšťach.

Zdá sa, že dvestoštyridsať metrov pod hladinou je pre ľudské telo úplný strop. Jeden rakúsky freediver je aj tak ochotný riskovať paralýzu a život, aby túto hĺbku prekonal.

V hĺbke tristo metrov sú vody chladnejšie a niet tam takmer žiadneho svetla. Aktivuje sa tu ďalší zmysel: živočíchové nevnímajú okolité prostredie očami, ale tým, že načúvajú. S týmto zmyslom navyše, nazývaným echolokácia, dokážu delfíny a iné morské cicavce „vidieť“ dosť dobre na to, aby lokalizovali kovovú guľku veľkosti zrnka ryže na vzdialenosť sedemdesiat metrov a rozlíšili pingpongovú loptičku od golfovej na vzdialenosť deväťdesiat metrov. Istá skupina slepcov si osvojila schopnosť echolokácie na súši a využíva ju počas jazdy na bicykli cez rušné mestské ulice, pri behu lesom a na identifikáciu budovy zo vzdialenosti tristo metrov. Táto skupina nie je výnimočná. So správnym tréningom dokážeme všetci vidieť bez použitia zraku.

V hĺbke sedemstošesťdesiat metrov je voda permanentne čierna a tlak je tu sedemdesiatpäťkrát väčší než na hladine. Na živočíchové žijúce v tejto hĺbke číha nebezpečenstvo z každej strany.

Elektrické raje sa adaptovali tým, že pomocou impulzov vo svojom tele dokážu zasadiť smrteľný šok koristi a odohnať predátory. Vedci zistili, že elektrický náboj obsahuje aj každá bunka v ľudskom tele. Tibetskí budhistickí mnísi, ktorí praktizujú meditáciu tummo tradície Bön, sa naučili sústreďovať tieto bunkové náboje na zahriatie tela počas mrazivých zím. Výskumníci v Anglicku zistili, že keď ovládneme tvorbu bunkových nábojov v tele, dokážeme nielen produkovať teplo, ale aj liečiť veľa chronických ochorení.

V temnej, nemilosrdnej hĺbke tritisíc metrov nachádzame vorvane tuponosé, ktoré sa nám správaním podobajú prekvapivo väčšími než akýkoľvek iný tvor na planéte. Vorvane tuponosé vedia navzájom komunikovať zložitejšími spôsobmi než ktorákoľvek forma ľudského jazyka.

Vody hlboké šesťtisíc metrov a viac predstavujú najnehostinnejšie prostredie. Tlak je tam šesťsto- až tisíckrát väčší než na hladine a teplota sa pohybuje tesne nad bodom mrazu. Nepreniká tam žiadne svetlo a veľmi málo potravy. A predsa tam existuje život. Tieto temné vody môžu byť v skutočnosti rodiskom všetkého života na Zemi.

DVA MILIÓNY ROKOV DEJÍN ľudstva, dvetisíc rokov vedeckých experimentov, niekoľko stoviek rokov dobrodružstiev v hlbokom mori, stotisíc absolventov štúdia morskej biológie, nespočetne veľa špeciálov televízneho kanálu PBS, *Žraločí týždeň* a stále, stále sme preskúmali len zlomok oceánu. Iste, ľudia sa občas dostali hlboko, no videli vlastne niečo?

Náš doterajší prieskum oceánu sa rovná asi tomu, ako keby sme sa podľa fotky prsta usilovali odhaliť fungovanie celého tela. Zahalené rúškom tajomstva a ukryté v temných sférach, kam nepreniká slnko, zostávajú žalúdok, krv, kosti, mozog či srdce oceánu – čo v ňom je, ako sa to správa a ako sa správame my v ňom.

Aby bolo jasné, táto kniha má klesajúcu trajektóriu. S každou ďalšou kapitolou zídem hlbšie, z hladiny na dno najtemnejšieho mora. Zídem tak hlboko, ako bude fyzicky možné, a na miestach, kam sa nedostanem, použijem zástupcu – jedného z mnohých živočíchov potápajúcich sa do hĺbky, s ktorými sa na seba nečakane a prekvapujúco ponášame.

Nasledujúci výskum a príbehy tvoria len nepatrnú časť súčasného prieskumu oceánu a súvisia najmä s ľudským prepojením s touto sférou. Vedci, dobrodruhovia a športovci, ktorých tu opisujem, sú len hrstkou z tisícok ľudí, ktorí sa v súčasnosti zaoberajú tajmi mora.

Nie je žiadna náhoda, že mnohí výskumníci sú freediveri. Rýchlo som zistil, že freediving je viac než len šport. Je to aj rýchly a účinný spôsob, ako sa dostať k niektorým z najzáhadnejších živočíchov v oceáne a preskúmať ich. Napríklad žraloky, delfíny a veľryby sa dokážu ponoriť do hĺbky tristo metrov a viac, no tam ich nemožno študovať. Hrstka vedcov nedávno zistila, že ak počkajú, kým tieto zvieratá vyplávajú na hladinu, kde si hľadajú obživu a dýchajú, a potom sa k nim priblížia spôsobom, ktorý týmto živočíchom vyhovuje – pomocou freedivingu –, môžu ich skúmať z oveľa väčšej blízkosti než ktorýkoľvek prístrojový potápač, robot alebo námorník.

„Prístrojové potápanie je ako jazda po lese na štvorkolke so zavretými oknami, zapnutou klimatizáciou a pustenou hudbou,“ povedal mi jeden výskumník a freediver. „Nielenže ste odrezaní od daného prostredia, ešte ho aj narúšate. Zvieratá sa vás boja. Ste hrozba.“

Čím väčší som sa do tejto skupiny začleňoval, tým viac som chcel zažívať blízke stretnutia v oceáne. Začal som sa venovať freedivingu. Študoval som jeho techniku. Išiel som do hĺbky.

A tak je súčasťou klesajúcej špirály tejto knihy aj môj freedivingový tréning – osobné úsilie o prekonanie suchozemských inštinktov (teda dýchania), prepnutie hlavného vypínača a vy-

trénovanie tela na potápačský stroj. Len prostredníctvom freedivingu som sa mohol dostať tak blízko, ako je fyzicky možné, k zvieratám, ktoré nás toľko naučili o nás samých.

No vedel som, že freediving má svoje hranice. Dokonca ani skúsení potápači zvyčajne nedokážu ľahko klesnúť pod štyridsaťpäť metrov, a keď sa im to aj podarí, nezostanú tam dlho. Priemerný začínajúci freediver – napríklad ja – niekoľko frustrujúcich mesiacov neprekoná ani zopár metrov. Aby som sa dostal do väčších hĺbok a videl tamojšie živočíchy, ktoré sa nikdy nepriblížia k hladine, sprevádzal som iný druh freediverov – subkultúru oceánografov, ktorí si vlastnoručne vyrábajú výbavu, sú revoluční a demokratizujú prístup k oceánu. Kým iní vedci pracujúci vo vládných a akademických inštitúciách vyplňali žiadosti o granty a spamätávali sa zo škrtov vo financovaní, títo majstrovali, stavali vlastné ponorky z rôzneho potrubia, sledovali ľudožravé žraloky pomocou iPhonov a dešifrovali tajný jazyk veľrýb prostredníctvom zariadení zo sietí na cestoviny, metiel a niekoľkých bežne dostupných GoPro kamier.

Aby som bol spravodlivý, mnohé inštitúcie sa tomuto druhu výskumu nevenujú, pretože nemôžu. Práca tejto skupiny výskumníkov je nebezpečná a často úplne nezákonná. Žiadna univerzita by svojim postgraduálnym študentom nedovolila plaviť sa v rozbitom člne po širom mori, plávať so žralokmi a vorvaňmi tuponosými (ktoré majú dvadsaťcentimetrové zuby a sú najväčšími predátormi na Zemi) alebo sa ponárať stovky metrov v nelicencovanej a nepoistenej ručne vyrobenej ponorke. Títo revoluční výskumníci to však robia nepretržite, často za vlastné peniaze. So svojím narýchlo zbúchaným vybavením a malým rozpočtom strávili s obyvateľmi oceánskych hĺbín viac hodín než ktokoľvek iný pred nimi.

„Jane Goodallová neštudovala ľudoopy z lietadla,“ povedal jeden výskumník komunikácie veľrýb na voľnej nohe, ktorý pracoval v laboratóriu zriadenom na najvyššom poschodí reštaurá-

HÍBKA

cie svojej ženy. „Preto nemôžete očakávať, že budete oceán a jeho živočíchy študovať z učebne. Musíte tam vliezť. Musíte sa namočiť.“

A tak som sa namočil.

ČÍM JE HOUSTON PRE VESMÍRNE stanice, tým je tyrkysový dvojposchodový dom v Key Langu pre Aquarius, posledný podmorský biotop na svete v prevádzke. Na škarovom kvádri pred domom stojí poštová schránka, ktorá je sťahovacou páskou pripivená k hromade zvetraného dreva. Príjazdovú cestu plnú špinavých, desaťročia starých áut pokrýva biely štrk. Prejdite okolo hrozivého plota z pletiva, potom hore po drevenom schodisku a nájdete posuvné sklenené dvere, ktoré vedú do miestnosti obloženej dyhou zo sedemdesiatych rokov minulého storočia. Riadiace stredisko je napravo.

Aquarius prevádzkujú v podstate z internátnej izby. Na chodbe sú dubové skrinky, v obývačke ošúchané pohovky rozmiestnené vo zvláštnych uhloch a opálení chlapci v šortkách a šiltovkách jedia v kuchyni rezance z mikrovlnky.

Vedúci operácií Saul Rosser ma pozýva na vyhlídkovú plošinu. Tridsaťdvaročný Rosser, ktorý pre Aquarius pracuje dva roky, má na sebe čiernu polokošeľu, voľné hnedé nohavice, biele ponožky a čierne topánky – neoficiálnu voľnočasovú inžiniersku

uniformu. Na sekčnom stole pred ním sú tri počítačové monitory, červený telefón a kniha jász. Rosser mi podá ruku a potom sa ospravedlní. Musí prijať hovor.

„Masť,“ zachrapčí ženský hlas cez reproduktor.

„Rozumiem, masť,“ povie Rosser.

„Nanášam masť,“ odvetí hlas.

„Rozumiem, nanášaš masť,“ zopakuje Rosser.

Prenos z kamerového systému pred Rosserom – jeden z desiatich výjavov na počítačových monitoroch – zobrazuje zrnitú ruku, ktorá natiera koleno masťou.

„Masť nanesená,“ ozve sa hlas.

„Rozumiem, masť nanesená,“ povie Rosser.

Rosser každé slovo zapisuje ručne do denníka. Reproduktor stíchne. Hľadí na obrazovku a sleduje, ako žena zatvára tubu s masťou. O chvíľu na ďalšom videu snímanom z iného uhla vidno chrbát ženy, ktorá prechádza cez malú miestnosť a vkladá masť do malej bielej zásuvky. Video je rozostrené a zdá sa, akoby sa prenášalo z vesmíru. Až na to, že tá žena je mladá, blond a má na sebe spodný diel bikín a tričko, vďaka čomu riadiace stredisko svojím spôsobom ešte väčšmi pripomína internátnu izbu.

„Prepínam,“ zachrapčí ženský hlas cez reproduktor.

„Prepínam,“ vysloví Rosser.

Tá žena, Lindsey Deignanová, je výskumníčka z Univerzity v Severnej Karolíne vo Wilmingtone a zaoberá sa hubkami. V Aquariuse žije už osem dní a nevynorí sa ešte dva. Na kolene má škrabanec, ktorý si vyžaduje ošetrovanie a pobyt na slnku, no jedného ani druhého sa tak skoro nedočká. V Aquariuse niet slnka ani lekára. Keby Deignanová otvorila zadný poklop a vyplávala priamo na hladinu, zrejme by ju to zabilo. Zovrela by jej krv a s najväčšou pravdepodobnosťou by jej vystreľovala z očí, uší a iných otvorov.

Deignanová a ďalší piati výskumníci (takzvaní akvanauti) si